משנה · אחרונים · יש סדר למשנה · סדר מועד

יש סדר למשנה על משנה יומא

רבי ישעיה פיק ברלין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יש סדר למשנה על משנה יומא

רבי ישעיה פיק ברלין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יש-סדר-למשנה-על-משנה-יומא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ה 8
משנה ז 8
פרק ב 8
משנה ב 8
משנה ז 8
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ד 10
משנה ו 12
משנה ז 13
משנה ט 13
משנה יא 13
פרק ד 14
משנה ב 14
משנה ד 15
משנה ה 16
פרק ה 16
משנה א 16
משנה ג 17
משנה ה 20
פרק ז 20
משנה ה 20
פרק ח 22
משנה א 22
משנה ו 22

פרק א

משנה א

מפרישין כו' ע"ש. על מלת מביתו דתנן לא פי' הר"ב שום דבר. והוי סגי לתנא לומר מפרישין כ"ג ללשכת וכו'. אמנם בסוגיא ו' ע"א מקשה הש"ס מביתו למה פירש [מאשתו למה פירש תבא אשתו עמו וכו' רש"י] ומשני תניא ר"י ב"ב אומר שמא תמצא אשתו ספק נדה וכו'. וזה שכתב התוי"ט ד"ה מביתו פי' הרמב"ם מאשתו וכו' בדין ה"ל לאומרו משמיה דגמרא אלא מפני שרצה לפרש דרך אגב כוונת הרמב"ם בפירושו. לפיכך התחיל לכתוב פי' הרמב"ם וכו' וקצת י"ל דלדעת ר' יוחנן לעיל ג' ע"ב דיליף ממלואים דכתיב לעשות לכפר זה מעשה יוה"כ דטעון פרישת שבעה הקשה לר"ל דיליף מסיני [דזה בנה אב שכל הנכנס במחנה שכינה טעון פרישת ששה] והא אנן תנן שבעה והשיב ר"ל מתניתין ר"י ב"ב היא דחייש לטומאת ביתו [שמא אם יזקק לאשתו וכו' רש"י] משמע דר' יוחנן לא מוקי מתני' כריב"ב דא"ל הכי לא הוי מקשה מידי לר"ל וא"כ על כרחך לר' יוחנן מלת מביתו דתנן אורחיה דמילתא נקט. והנה הרב שמפרש למשנתנו כר' יוחנן לעשות לכפר שכתב והפרשה זו נפקא לן מדכתיב וכו' והיינו ממש כר"י להכי לא נחית לדקדק במלת לביתו:

והוי יודע דבסוגיא ו' ע"ב מקשה עוד ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו [ושאר כל אדם נכנסין ויוצאין אצלו. רש"י] הפרישהו מטומאת המת [ולא יהיה כל אדם נכנסים ויוצאים אצלו שמא ימות מת עליו. רש"י] אמר רב תחליפא משמיה דרבא זאת אומרת טומאה הותרה היא בציבור [כדכתיב איש נדחה ואין ציבור נדחה וביוה"כ כולו קרבן ציבור ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבועה וקרבנו תלוי בו. רש"י] רבינא אמר אפילו תימא טומאת המת דחויה היא בציבור טומאת המת לא שכיחי טומאת ביתו שכיחי. ואיכא למידק לתי' של רבינא יקשה לר' יהודה דאמר בסיפא אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו ומפרשינן בגמ' י"ג ע"א דחכמים דפליגי עלה דר"י דמיתה לא שכיחי ור' יהודה חייש למיתה דחדא ע"ש. והוי ליה לר"י לאפלוגי גם ברישא [דתנן מפרישין מביתו דוקא אבל שאר כל אדם נכנסים ויוצאין אצלו] דמפרישין מטומאת המת. ויתכן לומר דלשיטת רבי יהודה דאמרינן בפסחים ע"ז ע"א דליכא תנא דשמעית ליה דאמר טומאה הותרה בציבור אלא ר' יהודה וכו'. גם רבינא ס"ל כתירוצו של רבא רק במילתא דת"ק הוא דפליגי דרבא מפרש דגם ת"ק ס"ל טומאה הותרה בציבור ורבינא דוחה סברת רבא אליבא דת"ק אפילו תימא טומאת המת דחויה וכו'. מיהו לפמ"ש תוס' ד"ה ארת"ח משמיה דרבא וכו' נהי דפסח כיון דאתי בכנופיא חשיב כקרבן ציבור

ודוחה את השבת ואת הטומאה מ"מ כיון דלאו כל ישראל מייתי חד פסח בשותפות מהדרינן אטהורין אפילו למ"ד טומאה הותרה הוא בקרבן ציבור גמור הבא בשותפות וכן משמע לקמן בסמוך דאילו של אהרן אע"ג דזימנא קבועה ליה ודחי את השבת ואת הטומאה כקרבן ציבור מ"מ כיון דקרבן יחיד הוא מהדרינן אטהורין וכו'. הדרי קושיין לדוכתה דאמאי לא פליג ר"י ברישא וא"ל דר"י לשיטתיה ס"ל טומאה הותרה בציבור דאכתי קשה הפרישהו מטומאת המת דכשימות מת עליו ואיכא משום אילו של כ"ג ביוה"כ דאינו בא בשותפות והוי טומאה דחויה. הן אמת דמיני' ובי' איכא למידק בהא דמשני משמיה דרבא זאת אומרת טומאה הותרה. כלומר דאי הוי דחויה בציבור היו צריכין להפרישו ג"כ מטומאת מת וקשה דהא לזאת אומרת דטומאה הותרה וכו' מי ניחא דעדיין צריכין לאפרושי מטומאת מת בשביל אילו ופרו של כ"ג דבא משל עצמו ולא בשותפות ומהדרינן אטהרה בשלמא לתי' ראשון שכתבו תוס' בשם ר"י זאת אומרת וליה לא ס"ל אתי שפיר דמוקמי מתני' דטומאה הותרה בציבור דכל קרבן דקביעי ליה זמן וכמ"ש נמי ברש"י ד"ה הותרה וכו' וקרבן שלו וכו'. וא"כ גם פרו ואילו של כ"ג בכלל דהותרה ולא מהדרינן כלל אטהרה והילכך כל אדם נכנסין ויוצאין אצלו ולא חיישינן שמא ימות מת עליו דטומאה הותרה וכדאמרן. אבל לתי' השני שכתבו תוס' דגם בזמנו קביעי ליה מהדרינן אטהרה קשיא דה"ל לאפרושי מטומאת מת ומאי הועיל תירוצו של רב תחליפא משמיה דרבא. וגם לפום רהיטא צ"ל לפמ"ש תוס' לקמן ז' ע"א ד"ה כיון דיחיד וכו' דלמ"ד טומאה דחויה היינו מדאורייתא חייבא להדר אטהרה ולמ"ד טומאה הותרה מ"מ מדרבנן מהדרי' אטהרה ע"ש. והלכך אמר משמיה דרבא זאת אומרת טומאה הותרה ולא מהדרי' בכל מקום אטהרה מדאורייתא אלא מדרבנן והם אמרו דגבי כ"ג שצער הוא לו לישב בדד לא גזרו ואוקמי אדאורייתא. וכ"ז עולה יפה לתי' ר"י והוא תי' ראשון זאת אומרת וליה לא ס"ל אבל לתי' שני אין לומר הכי דהא רבא ס"ל בהדיא טומאה דחוי' והיינו מדאורייתא מהדרינן אטהרה. עוד רציתי לומר למ"ש תוס' לקמן ח' ע"א ד"ה אי סבר וכו' תימא לימא דאיצטרך הזאה משום אילו של אהרן הקרב ביוה"כ דכיון דיחיד הוא מהדרין אטהרה וי"ל דהנ"מ היכי דנטמא בידו טומאה ודאית אבל בחששא בעלמא כי הכא ודאי למאן דמיקל ואמר היתר הוא בציבור לא הוי מצרכי מידי אפי' ביחיד וכו'. וא"כ י"ל לכאורה ה"נ שלא היו מפרישין אותו מטומאת מת אפילו מחמת פרו ואילו דגבי חששא לא מהדרינן אפילו ביחיד. אמנם יפלא לפ"ז שלא כתבו תוס' לכל זה לעיל במוקדם. וגם אין הנושאים שווים דגבי הזאה דחששא בעלמא הוא שמא נטמא כבר אע"ג שיודע שהוא טהור ודאי אפ"ה מעלה עשו להזות עליו שפיר

כתבו התוס' התם אבל בחששא בעלמא וכו'. אכן גבי הפרשה דאם ימות מת עליו הוי ודאי טמא שפיר י"ל דמהדרינן. ותו דכל ז"ש תוס' היינו למ"ד טומאה הותרה אבל לרבא דס"ל גבי פסח. כדמוכח בזבחים. וכן מוכח מרבא בפסחים ע"ט ע"א דאי' שם אמר רב חסדא ל"ש וכו' קסבר ר"ח טומאה דחויה וכו' ורבא אמר אפילו טמאין וכו' דכתיב וכו'. הרי להדיא דרבא ס"ל דחויה מדאורייתא ע"ש ובאמת דה"מ תוס' להקשות ארבא דאמר זאת אומרת טומאה הותרה אדרבא בפסחים דאמר דחויה מדאורייתא ברור דאין חילוק בין חששא ובין ודאי וה"ה בפרו ועגל של אהרן דכוותיה דאין לחלק ואם כה נאמר בכוונת במ"ש ול"נ דאין אנו צריכין לומר דלא ס"ל כסתם מתני' אלא ההיא דהתם לענין פסח אירי וכו' דרצונם לומר דלא פליג רבא בכולהו על המשנה דס"ל הותרה ואיהו ס"ל בסוגיא דזבחים דדחויה כמו שתירץ ר"י אבל מיהת בהא פליג דמתני' ס"ל דאפי' בקרבן יחיד כשזמנו קבוע הותרה בציבור ורבא לא ס"ל הכי. ברם אין דוחק גדול מזה דעכ"פ אפי' כשמודה במקצת צ"ל פירושו דזאת אומרת וליה לא ס"ל וא"כ מה הרויחו תוס' בתירוצם השני. ואשר על כן דברי תוס' בתירוצם השני צריכין ביאור ובתוס' זבחים ל"ג ע"א ד"ה ה"ג לא כתבו אלא תי' הראשון. עוד יש להקשות לפי החילוק שכתבו תוס' בתי' השני לא מקשה הש"ס מידי בסנהדרין י"ב ע"ב על ר' יהודה דאמר מעברין מפני הטומאה [כגון שהיה נשיא חולה ואמדוהו למות ערב הפסח וכו' רש"י] אלמא אית ליה לר' יהודה טומאה דחויה היא בציבור [כלומר בקושי הותרה טומאה בציבור וכל כמה דאפשר להדורי לעשותו בטהרה מהדרין ולכך מעברין כדי שיעשו בטהרה. רש"י]. והא תניא ציץ בין שישנו על מצחו ובין שאינו על מצחו מרצה דברי ר' שמעון ר' יהודה אומר עודו על מצחו מרצה אין עודו על מצחו אינו מרצה אמר לו ר' שמעון כ"ג ביה"כ [בבואו לפני ולפנים שאינו לובש בגדי זהב ואם אירע טומאה בקדשים מרצה. רש"י] יוכיח שאינו על מצחו ומרצה אמר לו ר' יהודה הנח ליוה"כ שטומאה הותרה בציבור [שכולו עבודת ציבור הוא וטומאה הותרה בקרבן ציבור כטהרה גמורה ואין צריך ציץ לרצות אלמא היתר גמור הוא. רש"י] ומאי רומיה דהא אע"ג דס"ל לר' יהודה ביוה"כ ובשאר קרבנות ציבור דהותרה מ"מ שפיר אמר דמעברין מפני הטומאה לעשות הפסח בטהרה דלגבי פסח לכ"ע דחוי' הואיל ולית בשותפות של כל ישראל וכמ"ש תוס' אליבא דרבא ה"נ י"ל לר' יהודה. וע"ע מ"ש בס"ד ריש מ"ה פ"א דהוריות. ואשר על כן נראה לומר דלר' יהודה פריך שפיר דע"כ אינו מחלק בכך ממה דהשיב ר' יהודה לר' שמעון הנח ליוה"כ שטומאה הותרה בציבור. וקשה דאכתי שפיר קאמר ליה ר"ש כ"ג ביוה"כ יוכיח וכו' דהיינו מפרו של כ"ג. נהי דמעגל של אהרן והיא עולתו של כ"ג ליכא לאקשויי משום

שהיא נעשית בחוץ בבגדי זהב והציץ מרצה. אבל מפרו דנעשית בפנים בבגדי לבן יוכיח שאינו על מצחו ומרצה. וע"ז אין להשיב הנח ליוה"כ שטומאה הותרה בציבור שהרי פרו של כ"ג משלו הוא מביא ואין לכל ישראל שותפות בו אע"כ דר"י ס"ל דאף פרו הותרה והיינו שיש לו דין קרבן ציבור משום דקביע ליה זמנו. ודאתינן להכי הוי פסח נמי בדין ק"צ ממש דקביע זמנו והותרה לגמרי. ומק' הש"ס שפיר רומיה ר"י אדר' יהודה ומזה יצא התועלת דלר' יהודה דאמר אף אשה אחרת מתקינין לו וחייש למיתה אפ"ה לא פליג אריש דמילתא. דלשיטתיה אזיל דגם פרו ועגל של כ"ג הותרה משום דקביעי להו זמנם. ומהכוללת כל הדברים הנ"ל אמרתי לולא דברי תו' יש לפרש הסוגיא באופן שיונח דלא תקשי רבא דהכא אדרבא בזבחים. וגם ליישב כוונת השאלה ששאל הש"ס הפרישהו מטומאת המת דלכאורה איכא למידק שהרי הת"ק לא חייש למיתה שהרי בשביל כך פליג דאין מתקנין לו אשה אחרת ומבואר לקמן י"ג ע"א דרבנן לא חיישו למיתה. עוד יש לדקדק לישנא דרבינא דאמר אפי' תימא טומאת המת דחויה וכו' ולא אמר לעולם טומאת המת דחויה כדרך הש"ס ברוב מקומות דקאמר לעולם ונוכל לומר דכל עיקר השאלה ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת היינו לר' יהודה דחייש למיתה למה לא פליג ג"כ דמפרישין שלא יהיו כל אדם נכנסין ויוצאים אצלו. ומשני רבא זאת אומרת כלומר לדעת ר' יהודה דטומאה הותרה בציבור [ואע"ג דשמעינן ליה לר' יהודה דהשיב כך בברייתא הנח ליוה"כ דטומאה וכו' מ"מ אמר רבא זאת אומרת וכו' דמן המשנה דהכא מוכח נמי דס"ל לר"י הכי. ומה גם דבברייתא אינו מפורש דס"ל לר"י דאפי' בפרו ועגל של כ"ג הותרה דכבר אפשר לומר דמודה ר"י באם נטמא פרו ועגל ויש אחרת אומר ומביאין אחרת תחתיה ואם אין שם אלא הוא אומרין לו הוי פקח ושתוק ועיין תוס' ז' ע"ב ד"ה מכלל דר"ש סבר וכו'] וע"ז השיב רבינא אפי' תימא וכו' כלומר דממתני' דהכא אין ראיה דס"ל לר"י דהותרה דאפילו תימא דס"ל לר"י דחויה נמי אתי שפיר טומאת המת לא שכיחא ועד כאן לא שמענו דר"י חייש למיתה אלא באשתו והיינו דבנשים שכיחא כמ"ש תוס' בכתובות נ"ב ע"א ד"ה רצה וכו' בשם הירושלמי וכ"כ עוד שם פ"ג ע"ב ד"ה מיתה וכו' אבל בגברי מודה ר"י דלא שכיחי. ודע דמ"ש רש"י ו' ע"ב ד"ה הותרה היא בציבור כדכתיב איש נדחה ואין ציבור נדחה וכו' משמע דכל קרבנות ציבור מפסח ילפינן צ"ע דבפסחים ע"ז ע"א מסיק להדיא דבכל קרבנות ציבור צריכין קרא אלה תעשו לה' במועדיכם ומפסח לא ילפינן דענוש כרת. ויש עוד דברים הדברים בענין זה והארכתי במקום אחר:

משנה ה

לעליית בית אבטינס כו'. במשב"ג ליתא מלת לעליית וכן נראה מפי' הר"ב קצת שהתחיל בדיבורו בית אבטינוס [וכמעט זכר לדבר דתרתי למה לי ובחד מהן סגי כמו במשנה דשבת י"ג ע"ב בעלית חנניה] אמנם בתוי"ט התחיל לציין והעלוהו לעלית בית אבטינס ואולי מפני שאמר והעלוהו יתכן קצת לגרוס עליית ועי' נדרים נ"ו ע"א ומנחות כ"ח ע"ב ומאי עלייה מעולה שבבתים:

משנה ז

תוי"ט ד"ה **והפג וכו' רש"י פ"ה מ"ה כו'** ע"ש. דע דז"ל רש"י לקמן פ"ג מ"ה והוא בדף ל"א ע"ב ד"ה שתפיג צינתן במקצת כמו ויפג לבו [בראשית מ"ה] מפיג טעמו [ביצה י"ד] וריחו לא נמר [ירמיה מ"ח] מתרגמי' וריחו לא פג והתוי"ט נקט המאוחר שבכולן לעיקר. ועל רש"י ק"ק שלא ביאר כל זה. על משנה דהכא והיא דף י"ט ע"ב:

פרק ב

משנה ב

תוי"ט ד"ה **ארבע פייסות וכו' שהרי הר"ב בריש פ"א וסוף' ולא יהיה היום קצר והמלאכה מרובה וכן פי' ריב"א בתו' דף כ"א כו'** ע"ש. המעיין בתוס' סוף ד"ה משום חולשא וכו' יראה דריב"א לא גרס כהן גדול אלא ה"ג משום חולשא דכהן קודם שהכהן התורם יהא חלש וכו' אבל ר"י אומר דשפיר גרס כ"ג דלהכי מקדמי לתרום ולסדר המערכה ולסלק האיברים שלא נתעכלו כדי שימצא כהן גדול מזומן כל מה שצריך מיד כשיעלה עמוד השחר קודם שיהיה רעב וחלש ע"כ ובכן נראה דצ"ל וכן פירש ר"י בתוס' דף כ"א ע"א:

משנה ז

תוי"ט ד"ה **אם רצה וקשיא לי וכו' ע"ש**. כל יודעי ד"ת לא יכחדו שיש רשות ביד בעלים ליתן קרבנו לאיזה כהן שירצה באותו משמר שיהיה מקריב קרבנו כמבואר בכמה דוכתי דטובת הנאה לבעלים ונוטל דמיה אפילו ליתן לבן בתו כהן. ועי' תוס' יומא י"ט ע"ב [וקדושין כ"ג ע"ב] אי אמר בעל הקרבן לא בעינא שיקריב שבאותו משמר אלא כהן אחר וכו' ע"ש. אמנם התוי"ט לישנא דמתני' קא דייק דתני אם רצה להקריב מקריב משמע להדיא דרשות ביד כהן וכגון דליתא בעלים לקמן כגון ששלח קרבנו או שלא בירר לו לאיזה כהן שיקריב אלא נתנו בסתמא וכן מוכרח מלשון רש"י והר"ב שכתבו אם רצה להקריב כהן יחידי ובלא פייס. ואם שהבעלים בררו להם כהן נראה

את אשר בירר לו אם כהן יחידי או שנים ושלשה כהנים. להכי כתיב התוי"ט וקשיא לי כו'. ודע דבסוגיא דלעיל ב' ע"ב לכפר אלו מעשה פרה דפריך ואימא כפרה דקרבנות [כגון קרבנות יחיד דכתיב בהן בכמה מקומות וכפר עליו הכהן רש"י] ומשני הש"ס מי ידעינן הי כהן מתרמי דבעי ליה פרישה. ופירש"י מי ידעינן הי מתרמי. והלא ע"י פייס היו עובדין כדאיתא לקמן ע"כ. ודברי רש"י נפלאים דהא בקרבן יחיד לא הוי פייס כלל כמבואר במשנה דהכא. ולפום רהיטא רציתי לומר האל"ף לך שלמה וכן צ"ל והא לא ע"י פייס וכו' והיינו דאם היה קרבן יחיד ע"י פייס נשארה הקושיא שיהיו מפיסין ז' ימים מקודם שיקריב הקרבן יחיד ובעי כהן שזכה בפייס הפרשה מזמן ההוא. והילכך פירש"י והא לא ע"י פייס וכו'. אמנם גם בתיקון ע"י הגה"ה הזו להשלים האל"ף לא נתקררה דעתי. לפי שכתבתי למעלה דברור שרשות ביד בעלים לבחור איזה כהן שירצה [מאותו בית אב או גם מכל המשמר ואין כאן מקום להאריך בזה] ותו דאכתי קשה קרבנות ציבור דהיה ע"י פייס נשארה קושית המקשין דנבעי פרישה ויפייסו ז' ימים מקודם. עוד איכא למידק בלשון רש"י ד"ה ואימא כפרה דקרבנות כגון קרבנות דיחיד וכו' למה דקדק לפרש דוקא קרבנות יחיד דהא שפיר מצינן לומר ואימא כפרה דקרבנות היינו קרבנות ציבור דכתיב בהו וכפר עליהם הכהן [ויקרא ד' כ'] וכן כל שעירי חטאת לכפרה היו באין. ואשר על כן נראה קצת דכוונת רש"י שכתב כגון קרבנות יחיד לא לאפוקי קרבנות ציבור כתב הכי. אלא כוונתו קרבנות יחיד נמי כלומר אפי' קרבנות יחיד נמי בכלל לכפר שיהיה טעון פרישה ועל זה מתרץ הש"ס מי ידעינן הי כהן מתרמי והלא ע"י פייס היו עובדין כדאמרינן לקמן כ"ב ע"א והלכך אין לומר דלכפר קאי אכפרה דקרבנות שהרי בקרבנות ציבור דכתיב וכפר אי אפשר שהיה ע"י פייס. אע"כ דמה דכתיב לכפר קאי איום הכיפורים [גם מצינן לומר דאין סברא דקרבנות יחיד בעי פרישה וקרבנות ציבור דקדושתן מרובה לא בעי פרישה וכמו דאמרינן קצת על דרך בסמוך בסוגיא ולאו ק"ו הוא דבר שאין וכו' רב אשי אמר מי איכא מידי. אלא דאין צורך לזה ועדיפא לומר כמו שכתבתי לעיל דממה דקרבנות ציבור אי אפשר. א"כ על כרחך דזה דכתיב לכפר לא קאי אכפרה דקרבנות שהרי נמי בקרבנות ציבור כתיב וכפר. ודי בזה למשכיל] וזה הדבר שנתעלם מעיוני בעיקר הענין דהא כל הפייסות שהיו שם לא היה אלא מצד התקנה כמבואר במשנה דלקמן רפ"ב דף כ"ב ע"א ובגמ' דשם. אבל מן התורה כל הקודם במצוה זכה. וא"כ מה משני הש"ס מי ידעינן הי כהן מתרמי והלא ע"י פייס וכו' דהא הקושיא היא על מלת לכפר דכתיב בתורה פירושו כפרה דקרבנות. עוד נתעלמה ממני לפי שעה בסוגיא זו יליף צוה צוה כתיב הכא צוה ה' לעשות וכתיב זאת חוקת התורה אשר צוה

ה' וכו' ואימא צוה דקרבנות דכתיב ביום צותו את בני ישראל ומשני דנין צוה מצוה ואין דנין צותו מצוה ע"כ. והנה בקרא ויקרא ז' ל"ח הכי כתיב אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם. הרי שלך לפניך באותו קרא דמייתי הש"ס דכתיב ביום צותו כתיב ביה אשר צוה וא"כ יש לדון צוה צוה [כמו דיליף מאשר צוה דכתיב בפרה זאת חקת וגו'] וכעת כי טרידנא. לבא אל עומק הענין לא מצינא:

פרק ג

משנה א

תוי"ט ד"ה **הממונה וכו'**. **ותו' במנחות דף ק ע"א דחו זה הפי' כו' ע"ש**. וגם במכילתא לעיל ט"ו ע"ב ד"ה אמר וכו' דחו פי' זה וע"ע תוס' סוטה מ"ב ע"א ד"ה סגן:

משנה ד

הר"ב ד"ה **ומירק אחר**. **וגמר כהן אחר בשחיטה לפי שאין וכו' ע"ש**. גם לשון רש"י במשנה דהכא וכן בחולין כ"ט ע"ב כך הוא ומירק אחר כהן אחר. ברם לכאורה איכא למיקם עלה דהא מילתא דהא קי"ל שחיטה בזר כשרה ונפקא לן מקרא דכתיב בעולה ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן וכו' מקבלה ואילך מצות כהונה כמבואר ברכות ל"א ע"ב פסחים ס"ד ע"ב זבחים ל"ב ע"א מנחות י"ט ע"א [והנה ביה"כ דכל עבודת היום אינה כשירה אלא בכ"ג אין חילוק בין כהן הדיוט לזר] ואפילו תחלת שחיטת תמיד שהוא בכ"ג אינו אלא מדרבנן בעלמא כדמוכח וכמ"ש תוס' לקמן ל"ב ע"ב ד"ה א"כ וכו' ע"ש. אבל סוף השחיטה דהיינו אחר שחיטת רובו לא ידעתי מנ"ל לרש"י ולהרב דבעי כהן הדיוט ומה לי כהן ומה לי ישראל ומאי שנא. ומ"ש תוס' לקמן בשם ר"י מאוריינש לקמן באותו דיבור אינו ענין לכאן. חדא דהא רש"י בעצמו כתב בכל דוכתא דשחיטה לאו עבודה משום דכשרה בזר כמבואר בתוס' לקמן מ"ב ע"א ד"ה שחיטה וכ"כ תוס' זבחים י"ד ע"ב ע"ש ותו דכל הענין שחדשו תוס' היינו לפי הס"ד דאי לא מירק יהיה פסול ואף לאותו ס"ד הוצרך כ"ג דוקא. אבל לפי המסקנא והאמת דאם לא מירק כשר אין שום שייכות לומר דצריך כהן למרק. ומה גם סתמא דמתני' דתנא מירק אחר וכו' משמע יהיה מי שיהיה ובדקתי בהרמב"ם בפ"ד מהל' עבודת יוה"כ לא העתיק אלא כלשון המשנה ומירק אחר שחיטה על ידו. ולא התנה שיהיה כהן דוקא:

ובכן אמרתי בחדא מחתא ליישב ג"כ במאי דאיכא למידק דמאי טעמא לקמן מ"ג פ"ד גבי פרו של אהרן תנן שחטו וקבל במזרק את דמו. וכן במ"ד פ"ה דלקמן הביאו לו את השעיר שחטו וקבל דמו במזרק וכו' ולא תנא בתרווייהו כמו דתנא גבי תמיד ומירק

אחר שחיטה על ידו. ומ"ש התוי"ט גבי פרו של אהרן ושעיר אין ה"נ דקרצו ומירק אחר על ידו אלא שקצר התנא וסמך אדלעיל. מלבד שהוא דחוק למאוד אלא דנשאר ודאי בקושי על הרמב"ם בפ"ד מהל' עי"כ שכתב כל סדר עבודת היום כסדר שנעשה בכל דבר ולא קיצר באחת מהנה. ואפ"ה רק גבי תמיד דקדק לכתוב ומירק אחר על ידו. אבל גבי פרו וגבי שעיר לא כתב כלום שיהיה ממרק אחר על ידו. וכן גבי אילו ואיל העם ושבעת הכבשים ושעיר הנעשה בחוץ לא נזכר מזה שיהיה אחר ממרק על ידו. ואשר על כן רחש לבי דבר טוב לומר דס"ל לרש"י והרב נהי דקי"ל שחיטה כשרה בזר מ"מ בשבת ויוה"כ אסור לזר לשחוט ודוקא לכהן דניתן שבת לדחות אצלו בלאו הכי בכל שאר העבודות כגון הפשט והקטרה והטבת הנרות וכיוצא בזה הותרה שחיטה נמי אבל לא לגבי זר הותר לחלל שבת בשחיטת קדשים וכן מוכח מפירש"י יבמות ל"ג ע"ב אהא דאיתא התם זר ששימש בשבת וכו' יש כאן משום זרות ומשום שבת וקפריך הש"ס זר ששימש בשבת במאי אי בשחיטה שחיטה בזר כשרה ופרשינן שחיטה בזר כשרה ואין כאן משום זרות ע"כ. ומדלא פירש"י ואין כאן משום זרות ומשום שבת. מוכרח דס"ל דאם שחט זר בשבת חייב משום שבת עכ"פ וכדאמרן והיינו כדעת רבי חייא בסוגיא דהתם ל"ב ע"ב בזר ששימש [עבודה ממש] בשבת חייב שתים משום זרות ומשום שבת ואסברה לה שבת לכל נאסרה כשהותרה במקדש אצל כהנים הותרה לכהנים הותרה ולא לזרים יש כאן משום זרות ויש כאן משום שבת [ודלא כבר קפרא דאמר אינו חייב אלא משום זרות ונתן טעם כשהותרה במקדש הותרה סתם הילכך אין כאן אלא משום זרות שהרי מילתא דבר קפרא איתותב מהך ברייתא זר ששימש בשבת וכו' ויש כאן משום זרות ומשום שבת ע"ש] היוצא מזה דבשבת או ביוה"כ שחיטה בזר אסורה משום שבת וכר' חייא דאצל כהנים הותרה וכדמוכח נמי מפירש"י שכתבתי לעיל [ודע דמ"ד שחיטת פרו של אהרן כשרה בזר יומא מ"ב] לאו לכתחילה קאמר. וכן מוכח נמי דנהי דחוקה לא קאי אשחיטה דלאו עבודה היא עכ"פ ושחט אהרן כתיב למצוה בכ"ג. ורק אם שחטה זר פרו של אהרן מיירי רב התם דכשירה ואחר העיון תמצא דברי נכונים] וע"פ קושט דברים הללו יתבאר הילקוט ריש ויקהל וביום השביעי יהיה לכם קודש שלא יהיו אומרים הואיל ואנו מותרים לעשות מלאכה בשבת [פי' הזית רענן היינו קרבן תמיד] נהא מותרין לעשות מלאכה בגבולין ת"ל וביום השביעי יהיה לכם קודש לכם יהיה קודש ולמקום חול ע"כ. והיא פליאה דהיאך יעלה על הדעת דבגבולין ג"כ מותר לעשות מלאכה בשבת א"כ כל ענייני שבת באיסור עשיית מלאכה שהזהירה התורה לא תעשה כל מלאכה היכי משכחת וכן מצאתי הקשה המג"א בזה"ל תימא א"כ עקרת כל דיני שבת

שנאמר בעשרת הדברות ומה שתירץ על זה. המעיין שם יראה דבריו בזה דחוקים עד מאוד. אבל לפמ"ש נכון לומר דהכהנים יאמרו הכי הואיל ואנו מותרין לעשות מלאכה בבית המקדש דהיינו בעבודת התמיד וקרבנות המוספין נהא מותרין לעשות מלאכה בגבולין [על דרך דאי' מנחות מ"ה ע"א איצטרך סד"א הואיל ואישתרי מליקה לגבייהו תשתרי נמי נבלה וטריפה כו'] אבל ישראלים גמורים שלא הותר להם מלאכה במקדש לגמרי ואפילו בשחיטה אסורים כמו שבארתי למעלה. ודאי דלא מצי לומר הואיל ואנו מותרין לעשות וכו' והשתא ידרשו הכהנים כל הני קראי דכתיבי לא תעשה כל מלאכה על ישראלים גמורים נאמרו. ולא לכהנים לכך איצטריך יהיה לכם קדש. ואשובה אל הראשונות דיתכן לומר דגבי פרו של אהרן ושעיר ושארי קרבנות הנעשים ביה"כ לא תנא במשנה ולא בהרמב"ם ומירק אחר על ידו. דאי אפשר מטעם חילול יוה"כ ואפילו בכהן הדיוט אי אפשר דכהן הדיוט הוי כזר כדמסיק בסוגיא יבמות ל"ג ע"ב אמר ר"א בר יעקב וכו' ואפילו כהן הדיוט זר אצלו ביוה"כ ע"ש משום דכל עבודת היום דאתי לחובת היום קאי עליה אהרן וחוקה ופסולים בכל כהן רק הכהן גדול כשר בהם וז"ל תוס' יומא ל"ב ע"ב ד"ה אם ה"ל עבודה באחר וכו' וא"ת ומאי קשיא ליה מעבודה באחר הא איכא מאן דמכשיר אפילו שחיטת פרו בזר ואפילו מאן דפוסל היינו דוקא פרו דאתי לחובת היום דקאי עלי' אהרן וחוקה אבל תמיד דלא שייך לחובת יוה"כ לא קאי עלי' אהרן וחוקה בשחיטה כיון דלאו עבודה היא וי"ל דמ"מ פסול מדרבנן וכו' ע"כ. אמנם גבי תמיד של שחר שפיר תנא ומירק אחר על ידו דתמיד של שחר שאינו לחובת היום וכשרה בכהן הדיוט רק משום מעלה בעלמא אמרו רבנן שיהיה השחיטה בכ"ג והם אמרו דמצוה למרק כדי להוציא הדם יפה כדאמרינן בסוגיא דיומא ל"ג ע"ב מצוה למרק ע"ש ושרי שפיר בכהן הדיוט דניתן יוה"כ לדחות אצלו דמן התורה מותר בכל עבודת התמיד שאינו לחובת יוה"כ ולפיכך להך מעלה שעשו רבנן בתמיד שישחטהו הכהן גדול והוא ג"כ צריך לקבל דם התמיד הוכרחו רבנן להתיר שישחוט כו' רובו. ולעשות המירוק ע"י כהן הדיוט. ונמצא קבלת הדם ע"י כהן גדול בהחלט. ובזה דכהן הדיוט מירק על ידו הניחוהו רבנן אדין דאורייתא דניתן יוה"כ לדחות אצלו בקרבן תמיד. משא"כ בפר ושעיר ואינך הבאין לחובת יוה"כ וכהן כמו זר יחשב אי אפשר שיהיה המירוק ע"י כהן אחר. ויבא הכל על נכון בביאור כמו שחר:

משנה ו

תוי"ט ד"ה **הפרוה כו' וכ"כ בשם הערוך כו'** ע"ש. בהפלאה שבערכין כתבתי בס"ד ישוב נכון לפי פירוש הערוך מה שלכאורה פליאה דנטר הש"ס לפרש [מאי פרוה אמר

רב יוסף פרוה אמגושי) עד הכא ל"ה ע"א ובמשנה לעיל בן דף ל' דתנן על בית הפרוה ה"ל להקדים ולפרש מאי פרוה וכו' ומפני טורח העתקה לא אכפלם:

משנה ז

הר"ב ד"ה **ובין הערבים בגדים שלובש להוצאת כף ומחתה כו' ע"ש**. קצ"ע שלא פי' הרב זה לעיל בדברי ר' מאיר בין הערבים וכו' וכן בפירש"י פי' תחלה בין הערבים בגדים שלובש להוציא את כף ומחתה ואח"כ פירש"י הנדוין שהיו מפשתן של ארץ הנדוין והיא ארץ כוש וכו' ואולי טעות הדפוס נפל בפירוש הר"ב:

משנה ט

תוי"ט ד"ה **אשכרוע כתב הרמב"ם והוא בלשון עברי כו' ע"ש** ומפני שקצת נדפס שלא כהוגן אוציא נא אתהן כדי להאיר עיני הקורא ז"ל הרמב"ם ברפ"ב דנגעים תרגום ברוש תדהר ותאשור בירוק מרגא ואשכרועי ולשון הר"ב שם אשכרוע מין של ארז בוש"ו בלע"ז תרגום תאשור אשכרוע ע"כ:

אמנם הערוך העתיק לשון התרגום מורנין ואשכריהן ובלשון לעז בוש"ו. ודע דמה דאיתא לפנינו ב"ב פ"ט ע"ב של שקמה של אשברוע ופי' הרשב"ם בויישב"ל צ"ל אשכרוע וכן הוא נמי בערוך:

משנה יא

תוי"ט ד"ה **הגרוס וכו' ואני תמה על שלא מצא הגרוס בן לוי ג"כ תשובה לדבריו שמא ילמוד אדם שאינו הגון כו' ע"ש**. וראיתי בתשובת שער אפרים סי' ט"ז מבן המחבר כתב דאין מקום לתמיהת התוי"ט דהא גמ' ערוכה היא ביומא דף ל"ח ע"ב כולן מצאו תשובה לדבריהם בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו ומשמע להדיא דגם הגרוס בן לוי הוא בכלל מן אותם שמצאו תשובה לדבריהם ואם בעבור שמבואר בגמ' ששאלו לבית גרמו ולבית אבטינוס ומצאו תשובה לדבריהם משא"כ גבי הגרוס חדא דמאן יימר לן דלא מצא תשובה דמאחר שלא שאלו לו לא השיב וכי איהו חלים ואיהו מוכשר ובאמת אם היו שואלים לו גם הוא היה מוצא תשובה לדבר שלא ילמד אדם וכו' ובזה ניחא על ששאלו לבן קמצר ולא שאלו להגרוס לפי שתשובתו ידעו מבית גרמו ומשא"כ בבן קמצר לא שייך האי טעמא וכמ"ש ביפה מראה הביאו התוי"ט ע"ש ותו הא הוכחנו לעיל מגמ' דגם הוגרס הוא מן אותם שמצאו תשובה לדבריהם אשר נאמר עליהם זכר צדיק לברכה ובזה נסתלק תמיהת הרב בעל תוי"ט עכ"ל. ומפני שאין גוף הספר מצוי ביד כל אדם העתקתיו אות באות. ואחר העיון אמרתי דעיקר תמיהת התוי"ט הוא על לשון הר"ב שהוא מפרש על הראשונים דהיינו בן גמלא ובן קטין וכו' נאמר זכר צדיק

לברכה ועל האחרונים בית גרמו ובית אבטינוס והגרוס בן לוי ובן קמצר נאמר ושם ר"י והוסיף הר"ב ואע"ג דבית גרמו ובית אבטינוס נתנו טעם לדבריהם שלא רצו ללמד שמא ילמוד וכו' לא קבלו חכמים את דבריהם ע"כ. וטעמא רבה בעי אחרי שנתנו טעם לשבח למה לא קבלו חכמים את טעמם. אלא ברור מפני שמחמת מניעתם שלא רצו ללמד הוכרחו חכמים ליתן להם שכר בכל מה שהיו רוצים כמבואר ל"ח ע"א שלחו להם חכמים ולא באו כפלו להן שכרן ובאו בכל יום היו נוטלין י"ב מנה והיום כ"ד מנה ע"ש כה עשו בית גרמו וכן עשו בית אבטינוס ולפיכך על שלא עשו כשורה ע"ש ב"ב קל"ג ע"ב [בבנו של יוסף בן יועזר הוציא שבע מכלל דלא שפיר עביד מכ"ש הנהו של בית גרמו ובית אבטינוס שהוציא מהקדש כפלים בשכרן] אמרו רבנן בטעמא שנתנו כי לפגם הוא ולא לשבח דאי הוו עיקר טעמא לשם שמים שמא ילמד אדם שאינו הגון וכו' למה נטלו כפלים בשכרן אע"כ לכבוד עצמן הם דורשין שלא ללמד כדי להרבות שכרן. ואחר ברורים דברים אלו בבן קמצר שלא מצינו שנתן עיניו בממון ליקח כפל בשכרו ולפיכך אם היה מוצא תשובה על שלא רצה ללמד לא היה בכלל שר"י וזהו כוונת הברייתא ל"ח ע"ב ת"ר בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב וכו' אמרו לו מה ראית שלא ללמד כולן מצאו תשובה לדבריהן ובן קמצר לא מצא תשובה לדבריו על הראשונים [דהיינו לפי' הר"ב כגון בן גמלא ובן קטינא וכו'] נאמר זכר צדיק לברכה ועל בן קמצר נאמר ושר"י הרי שקראו על בן קמצר ושר"י רק מפני שלא מצא תשובה אבל בית גרמו ובית אבטינוס אף שמצאו תשובה לא נתקבלו דבריהם מפני שנראה בעליל שפיהם ולבם אין שווין שהרי בשביל כך הוכרחו חכמים לתן להם שכרן כפליים. ומעתה הגרוס בן לוי שחשבו הר"ב בכלל ושר"י אילו מצא תשובה ברור שלא היה בכלל כמו בבן קמצר כדאמרן שהרי גם הגרוס לא היה חפץ לקבל שכרו ביותר וע"ז שפיר תמה התוי"ט על שלא מצא הגרוס תשובה לדבריו שמא ילמוד וכו' ואמרתי זה הדבר יציל התוי"ט מהשגת הרב בן המחבר:

פרק ד

משנה ב

הר"ב ד"ה **עויתי כו' ומהו זה שאמר משה וכו' כך אמר משה וכו' ע"ש**. בגמ' ל"ו ע"ב כיצד מתודה וכו' וכן במשה הוא אומר נושא עון ופשע וחטאה וכו'. וכתבתי בתכ"ש דמה שמציין בתורה אור במדבר י"ד טעות הוא כי שם בתפלה למשה בחטא המרגלים לא כתיב אלא נושא עון ופשע ונקה וגו'. וצ"ל שמות ל"ד. והוא בענין מעשה העגל. אכן

לכאורה ממשמעות הפסוקים וממשמעות הגמ' ר"ה י"ז ע"ב ד' ד' אני הוא קודם שיחטא וכו' וכ"כ תו' בשם רבינו ניסים ד"ה שלש עשרה וכו' דהכי קאמר קרא הקב"ה בשמו ד' וקראו ד' רחום וחנון וכו' ע"ש וא"כ היאך אמרו ביומא בסוגיא וכן במשה הוא אומר עוד יותר מבואר אלא מהו שאמר משה נושא עון ופשע וחטאה אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בשעה שישראל חוטאין לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות והוא תמוה דבכל הסוגיא משמעות להדיא דמשה אמר הדברים האלו נגד הסוגיא ותו' דר"ה. ולכאורה י"ל דזה דדריש ר' יוחנן בר"ה שם ויעבור ה' על פניו ויקרא אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר התפלה אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם ולא ידענו בבירור מאיזה סיבה הכריח לר' יוחנן לפרש במאי שאי אפשר לאמרו אלמלא כתוב ולא פירשו כפשטא דקרא. אבל נראה לומר דהיה קשה לר' יוחנן דה"ל להקדים חטא קודם לעון ופשע [כסדר שאמרו חכמים ביומא] אע"כ שנתעטף וכו' יעשו לפני כסדר הזה כלומר דהמתפלל יאמר נושא עון ופשע וחטאה שיעשה להם זדונות כשגגות ומעתה בלב נבון ינוח חכמה במעשה דמרגלים דלא אמר משה אלא נושא עון ופשע ולא הזכיר חטאה ובחדושי הארכתי עוד בס"ד ליישב קו' הרי"ף ורק זה [לא אכסה כי גם במכות כ"ד] איתא אמר ריב"ח ד' גזירות גזר משה וכו' משה אמר פוקד עון אבות על בנים בא יחזקאל ובטלה הנפש החוטאת וכו' והנה קרא פוקד עון אבות וגו' כתב בפרשת וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר וגו' שמות כ' ישמע חכם ויוסף לקח:

משנה ד

תוי"ט ד"ה **בשל כסף פירש הר"ב דהתורה חסה על ממונן של ישראל וכו' לא של כסף וכו'**. פירוש כוונת התוי"ט שהוא אסבורי אסברה לדברי הר"ב שפי' התורה חסה וכו' ואע"ג דבתורה לא נזכר כלום אם צריך לחתות בשל כסף או של זהב על זה כתב דניחא כדפרש"י וכו' כלומר הואיל שמצינו במקום אחר שהתורה חסה לכן תקנו חכמים על דרך הזה דאנן נמי חסינן ולפיכך אינו חותה בשל זהב והנה הראיה שכתב רש"י [והביאו התוי"ט] לעיל ד"ה התורה חסה כו' שנאמר וצוה הכהן ופנו את הבית וגו' על מה חסה התורה על פכין של כלי חרס שאין להם טהרה במקוה וכו' א"כ חסה על ממונן של [צרי עין צ"ל] קל וחומר על ממונן של צדיקים ע"כ. כך כתב רש"י ג"כ בחולין מ"ט ע"א בשם הת"כ בכמה וכמה שנוי' ע"ש וקצת איכא למידק דלא כתב רש"י כך ממשנה ערוכה נגעים פי"ב מ"ה. עוד ה"ל לרש"י לאתויי מש"ס דילן מנחות ע"ו ע"ב התורה חסה על ממונן של ישראל והיכן רמיזא דכתיב והשקית את העדה ואת בעירם מיהו בזה לכאורה

ה"א דממנחות יש ראיה לממון של רבים והענין בחולין דהוא ממון של יחיד התורה חסה שנאמר וצוה הכהן וכו' אמנם בסוגיא דיומא ל"ט ע"א וכן בר"ה כ"ז ע"א דגם שם מייתי רש"י התורה חסה דכתיב וצוה הכהן וכו' ע"ש ליכא למימר הכי [ובמנחות פ"ו ע"ב פ"ח ע"ב פ"ט ע"א לא פירש"י כלום] עכ"פ יפה עשה הר"ב שכתב התורה חסה על ממונן של ישראל ולא כתב שום ראיה לדבריו דסמיך על הנישנית במשנה דנגעים פי"ב:

משנה ה

תוי"ט ד"ה **והיום מן הקיתון של זהב דאמר בפ"ב דזבחים** [דף כ"ב דבכלי צ"ל] **דבכל כלי שרת מקדש דכתיב ורחצו לרבות שאר כלי המקדש ריב"א תוס' דף מ"ד ע"ב כו' ע"ש**. הנה העתיק דברי תוס' כמו שנדפס לפנינו. ברם בתכ"ש כתבתי בס"ד דצ"ל ירחצו לרבות כלי שרת ומלת ורחצו נדפס בטעות כי להדיא אמר הש"ס בזבחים כ"ב ע"א ירחצו לרבות כלי שרת וז"ל רש"י ובקרבתם אל המזבח ירחצו קרא יתירה הוא האי ירחצו דהא כתוב לעיל מיניה ורחצו ממנו:

פרק ה

משנה א

משנה א ד"ה **נטל את המחתה בימינו לפי שהיא כבידה וחמה וכף הקטורת קלה הימנה לכך מחתה בימינו וכף בשמאלו כו' ע"ש**. פתח בתרתי גבי מחתה שהיא כבדה וחמה וסיים בחדא גבי הכף שהיא קלה וטעמא מאי לא כתב נמי שהיא צוננת. ובגמ' מ"ז ע"א יהיב טעמא שנטל המחתה בימין בשביל שזו מרובה [וכבידה ליקח צריכים ימין. רש"י] וכף בשמאלו שזו מועטת ואפי' בזמן ששניהם שוין [כהן שחפניו גדולים וחופן שלשת קבין אפ"ה כיון דברוב כהנים גדולים גחלים מרובים מחפניו נוטל כף בשמאל. רש"י] וכמעשה דר' ישמעאל בן קמחית זו חמה וזו צוננת אמרו עליו על ר"י בן קמחית שהיה חופן ארבעת קבין במלא חפניו וכו' ע"כ. ולכאורה לטעם שכתב רש"י כיון דברוב כהנים גדולים גחלים מרובים וכו' לא הוי צריך הש"ס לטעמא דזו חמה וזו צוננת וגם לטעמא דיהיב הש"ס זו חמה וזו צוננת לא הוי צריך רש"י לחדש טעמא כיון דברוב כהנים גדולים וכו' אכן לפמ"ש המהרש"א ד"ה וכמעשה דר"י ב"ק וכו' נ"ל דלשון קושיא וכמעשה דר"י ב"ל דאדרבה זו של כסף היה מרובה של ד' קבין כדלקמן שהיו חופין ד' קבין וכו' וזו של מחתה לא היה רק של ג' קבין ואמאי קתני סתמא נוטל את המחתה בימין וכו' ומשני דזו חמה דהיינו של מחתה שהיה בה גחלים וצריכה ימין אפילו מועטת וזה הכף היתה צוננת וסגי לה בשמאל אפילו במרובה וק"ל עכ"ל. א"כ עולה דברי רש"י כהוגן שכתב

טעמו יפה על בזמן ששניהם שווין דוקא. אבל ברור לפום מסקנא דמלתא דמתני' סתמא קתני אפילו בכ"ג שחופן ד' קבין מוכרחין אנו לטעמא דיהיב הש"ס זו חמה וזו צוננת ובטלה הטעם זו מרובה וכו' ולפיכך לשון הר"ב צ"ע:

ודע דהרמב"ם בפירושו לא כתב שום טעם אבל בחבורו פ"ד מהל' עבודת יוה"כ כתב מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון לפיכך נוטל המחתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו ע"כ. ולכאורה ה"ל להרמב"ם לכתוב רק טעם האחרון שהיא חמה כדי שנדע דאף בכ"ג שחופן יותר משלשה קבין וכו' ובטעם הראשון שכתב נמי יש מקום לטעות ויש עוד דברים וכעת אקצר באמרים:

משנה ג

תוי"ט ד"ה **כמצליף וכו' וכתב רש"י כמצליף לא ידעתי לשונו ע"כ. ובערוך הביא וכו' ע"ש**. פי' הערוך כבר נתגלה בבי מדרשא של תוס' לעיל ט"ו ע"א ד"ה כמצליף וכו' וכמו שפי' בערוך וכו' ע"ש. ובהפלאה שבערכין כתבתי בזה בס"ד:

הר"ב ד"ה **אחת ואחת שאם לא ימנה כו' פעמים שיטעה וימנה כו'** ע"ש בגמ' נ"ה ע"א ת"ר אחת אחת ואחת אחת ושתים וכו' אחת ושבע דברי ר"מ ר' יהודה אומר אחת אחת ואחת שתים ואחת כו' שבע ואחת ולא פליגי מר כי אתרי' ומר כי אתריה דכ"ע מיהת הזאה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת. מ"ט ר"א אומר שלא יטעה בהזאות ר' יוחנן אמר אמר קרא ולפני הכפורת יזה שאין ת"ל יזה וכו' למד על הזאה ראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת [וכתיבא חוקה לעיכובא. רש"י] מאי בינייהו איכא בינייהו דלא מנה ולא טעה ע"כ. הנה לדעת ר' יוחנן גזירת הכתוב היא אע"ג דלא טעה הזאתו פסולה. ולכאורה מלבד שר' יוחנן מחמיר עוד מסתברא לומר דהילכתא כר' יוחנן שהיה רבו של ר' אלעזר וכן בכ"מ דפליגי ר' אלעזר ור' יוחנן קי"ל כר' יוחנן כמבואר בה"ע ומעתה פי' הר"ב צ"ע. שוב ראיתי שגם הרמב"ם בפרושו כתב בזה"ל והיה מחזיר פעמיים מלה אחת כדי שלא יטעה במנין והיה מונה ההזאה הראשונה מכלל שבע של מטה והשם יתברך אמר והזה באצבעו והיא ההזאה הראשונה ואח"כ מן הדם באצבעו שבע פעמים כך באר הקבלה וכאילו הוא העיקר ע"כ. ועיינתי עוד בחיבורו פ"ג מהלכות עבודת יוה"כ כתב וכך היה מונה אחת. אחת ואחת. אחת ושתים כו' ולמה מונה ככה שמא ישכח וימנה הזייה ראשונה מכלל השבעה ע"כ. והיה תמוה בעיני על כל הדברים האלה שכתב דלא כר' יוחנן. עד שמצאתי כי כבר עמד על זה הלח"מ ותירץ דבירושלמי אמרו בשם ר' יוחנן הך טעמא דשמא ישכח וכיון דבגמ' דידן ובגמ' דירושלמי פליגי בסברת ר' יוחנן ור' אלעזר אית ליה בבירור הכי דטעמא משום שמא ישכח ולא שבקינן

מה דא"ר אלעזר בודאי משום מאי דמספקא לן אדאמר ר' יוחנן ע"כ. הנה תיובתא וגברא קא חזינא ופרוקא למאוד דחוקה. הן לו יהי כדבריו דמספקא לן אדאמר ר' יוחנן מ"מ ה"ל לפסוק לחומרא [בספיקא] שהוא מן התורה כי שמא מאי דאמר ר' יוחנן בגמ' דילן היא עיקר. אשר על כן אמינא דהוי קשיא להו להרמב"ם ולהר"ב הקו' עצומה סתירת ר"י בירושלמי נגד דברי עצמו בגמרא דילן [ודחיקא טובא לומר תרי אמוראי נינהו ואליבא דר"י] תו יש לדקדק הא דהקדים הש"ס לומר דכולי עלמא מיהת הזאה ראשונה וכו' ולא שאל בקיצור מאי טעמא. ותו למה דוקא על הברייתא דפליג ר"מ ור"י סידר הש"ס מאי טעמא. ולא סידרו חקירת מאי טעמא לעיל על המשנה י"ג ע"ב דתנן וכך היה מונה וכו' אחת ושתים אחת ושלש וכו'. ועוד איכא למידק דבמנחות ק"ז ע"א במשנה האומר הרי עלי עולה יביא כבש [פחות שבעולות. רש"י] ר"א בן עזריה אומר תור או בן יונה. וכתבו תוס' ד"ה ראב"ע וכו' בגמ' אמרינן דלא פליגי דמר כי אתריה וכו' ואע"פ שהיו רגילין לקנות הקרבנות בירושלים וכו' מ"מ דעת הנודר לפי מה שרואה בעיר ע"כ. והנה הכא דכל עבודת יוה"כ והזיית האלו אינן אלא במקדש שבירושלים קשה קושיא התוס' דהרי ברור דכהן גדול צריך למנות כמנהג ירושלים. וא"כ מה דקאמר הש"ס ולא פליגי מר כאתריה וכו' ופירש"י באתריה דר"מ מונין מנין כלל תחילה ואח"כ פרט וכו' ובאתריה דר' יהודה פרט תחילה וכו' אינו מובן דהא ודאי דלא איכפת במנין שמונין בני העיר שמשם בא הכהן גדול כ"א כמנין הנהוג בירושלים. כך צריך למנות:

ויתבאר כל זה ע"פ מה דאיתמר בירושלמי על מתני' וכך היה מונה וכו' אחת ושתים וכו' אחת ושלש. אמר ר' יוחנן כדי שלא יטעה אמר ר' זעירא כדי שיגמור הזיתו מתוך שבע [כשיסיים הזאה אחרונה יאמר שבע] ואלו לא מנה הראשונה בפני עצמה היה צריך שיאמר בסוף שמונה (פי' קרבן העדה) [ופריך] והא קתני שבע ואחת [והא תני בברייתא דר' יהודה אומר שמונה שבע ואחת וא"כ לא סיים בשבע ואפ"ה מונה אחת בפני עצמה (פי' קרבן העדה) אמר ר' בון כתיב אל פני הכפורת יזה שבע מה ת"ל יזה כדי שתהא הזיה ראשונה נימנית עמהן. ע"כ. הנה ודאי ר' זעירא לאו טעמא דנפשיה קאמר דהא לא משני מידי בזה שאמר כדי שיגמור הזייותיו מתוך שבע. דעדיין קושיא דלא לימני הזאה ראשונה עם הזיות שלמטה לא אי. אלא ברור דקשיא ליה לזעירא על פירוקא של ר' יוחנן כמו שהקשה הר"ב דימנה הזאה ראשונה שלמעלה עם שבע שלמטה וימנה עד שמנה דתו ליכא חששא שמא יטעה. ולכך הוסיף ר' זעירא בדעתו של ר' יוחנן ואסבריה כדי שיגמור הזיותיו מתוך שבע. והשתא על נכון איתמר אמר זעירא [ולא ר' זעירא אומר] מטעם כי ר' זעירא לאו לאפלוגי אתי אלא לפרושי מילתא דר' יוחנן הוסיף זעירא למיהב

תבלין בטעמא וכדאמרן. ומעתה בין תבין כי כל מה שכתב הר"ב לקוחים היטב הדק מן הירושלמי אכן מה דאמר ר' בון בירושלמי כתיב אל פני הכפורת יזה וכו'. השמיטו הר"ב משום דר' בון נמי לא אמר זה אלא כדי למצוא טעמא אליבא דר' יהודה דס"ל דמסיים שבע ואחת וליכא למימר כר' יוחנן ובמה שהוסיף ר' זעירא כדי שיגמור וכו'. הילכך משני ר' בון דטעמא דר' יהודה דכתיב יזה אבל אליבא דת"ק מודה ר' בון דטעמא כר' יוחנן וזעירא וכמ"ש הרמב"ם והר"ב [ויתבאר לקמן הסיבה שמוכרח לחלק ולומר דת"ק לא ס"ל דמן התורה היא] מעתה זכינו דר' יוחנן בירושלמי ובבלי מרועה אחד ניתנו ופרנס אחד אמרן דהנה בירושלמי דלא תנן אלא סתמא דמשנה וכך היה מונה וכו' אחת ושתים וכו' אחת ושבע [ופלוגתא דר' יהודה לא נזכר כלל] שפיר פי' ר' יוחנן טעמא שלא יטעה וכדאסברי' זעירא. אמנם בגמ' דילן דאיתמר הך ברייתא דפליג ר' יהודה שפיר קאמר ר' יוחנן טעמא דר' יהודה דמן התורה הוא דכתיב יזה. אמור מעתה יתבאר היטב דלא סידר הש"ס טעמא דר' אלעזר ור' יוחנן לעיל עליה דמשנה נ"ג ע"ב משום דהתם ידע שפיר טעמא כדי שלא יטעה וסגי בהך טעמא. אבל עלי' דברייתא נ"ה ע"א הוכרח המסדר הש"ס לסדר גם תירוצו של ר' יוחנן ולהכי דקדק הש"ס היטב דכ"ע מיהת וכו' ועכשיו אחר שחקר הש"ס טעמא דת"ק ור' יהודה. בא גם על החקירה מאי בינייהו. כלומר בין ר"מ ור' יהודה. דהא ודאי דמחוייב למנות כמנהג בירושלים [וכמו שכתבתי למעלה]. וא"כ אין שום נפקותא יוצאה מדברי ר"מ ור' יהודה והשיב איכא בינייהו דלא מנה ולא טעה. וזה מרומז הדק היטב בפלוגתא דר' יהודה דאמר שבע ואחת השמיע דמן התורה הוא. משא"כ לר' מאיר דוקא אחת ושבע הוא דמונה כדי לגמור הזיותיו בשבע. ולא יסיים בשום ענין במלת ואחת אלא בשבע דוקא. אמור מעתה יפה כתב הרמב"ם הטעם כדי שלא יטעה מפני שהוא כתב כסתמא דמתני' וכך היה וכו' אחת ושתים אחת ושלש וכו'. והיינו כת"ק וכבר בררתי דלת"ק גם ר' יוחנן ס"ל דטעמא כדי שלא יטעה כמבואר סברת ר' יוחנן בירושלמי וזכי לנפשך הקורא המשכיל ההכרחיי של ר' יוחנן בשנותו את טעמו בין הת"ק ובין ר' יהודה כדי להמציא האיכא בינייהו כמבואר למעלה. והדרך הנ"ל שכתבתי לשיטת הרמב"ם [שפירשו במה דאמר הש"ס כדי שלא יטעה דהיינו שמא ימנה הזייה ראשונה מכלל השבעה] הכי נמי נוכל לומר גם לפירש"י שכתב ד"ה שלא יטעה שיהא לו שהות בנתיים לתת לבו למנין שלא יטעה ע"כ. דהא ניחא לת"ק שפיר י"ל דלפיכך מונה בכל פעם אחת כדי שיהא לו שהות בנתיים כלומר בעוד שהוא אומר אחת יש לו פנאי ליתן על לבו המספר שימנה אח"כ. אמנם לר' יהודה נהי די"ל בעוד שהוא אומר ואחת יתן על לבו מה ימנה אח"כ ולפיכך

הוא מונה שתים ואחת שלש ואחת וכו'. מ"מ קשה מלת ואחת דמסיים אחר שבע. הוא ללא תועלת וצורך לגמרי שהרי כבר מנה שבע אע"כ דטעמא דר' יהודה כדאמר ר' יוחנן דכתיב יזה. והשתא דאתינא להכי ניחא נמי כל הקושיות שכתבתי גם לשיטת רש"י כמו לשיטת הרמב"ם והר"ב ובעין הקורא שיחי יערב:

משנה ה

תוי"ט ד"ה **מחטא כו' כדאמרינן בחולין כ"ד ע"א דכתיב תחטאני באזוב ואטהר כו' ע"ש**. בגמ' שלפני איתא בחולין כ"ז ע"א ממאי דהאי חטהו לישנא דדכויי הוא דכתיב וחטא את הבית [ויקרא י"ד] ואב"א מהכא תחטאני באזוב ואטהר [תלים נ"א] ובכן טעמא בעי למה בחר התוי"ט בקרא המאוחר והוא בכתובים ולא נקט קרא קמא וכן בנדה ל"א ע"ב מאי משמע דהאי חטא לישנא דדכויי הוא דכתיב וחטא את הבית ומתרגמינן וידכי ית ביתא ואי ב"א מהכא תחטאני באזוב ואטהר וכתבתי (בקו' שטרי המאוחרין) ובתכ"ש דקרא וחטא את הבית הוא ויקרא י"ד פסוק נ"ב וה"ל להקדם מפסוק מ"ט. ולקח לחטא את הבית ומתרגמי' ויסב לדכאה ית ביתא. ולא עוד גם ההפרש שבין סוגיא דנדה דמייתי הש"ס ומתרגמי' וכו' לבין סוגיא דחולין דלא אמר הש"ס הכי ואין מקום להאריך. ודע עוד דכמ"ש רש"י ביומא להביא ראיה ממנחות ס"ו ע"ב. כן במנחות על מלת ונתחטא הביא ראיה מיומא אכן בבכורות נ"ז ע"ב ד"ה והא כתיב וכו' כתב רש"י נתחטא לשון ירידה וחבירו במס' תענית דף י"ט ע"א בן המתחטא לפני אביו ע"כ. ודע דקצת חידוש שלא הערה התוי"ט ממ"ש רש"י בעצמו זבחים י"ג ע"א ד"ה מחטא ויורד לשון הכתוב הכהן המחטא אותה ויקרא ו':

פרק ז

משנה ה

הר"ב ד"ה באלו נשאלין וכו' אברהם יצחק ויעקב ושבטי יה כו' ע"ש. בגמ' ע"ג ע"ב והא לא כתיב טי"ת א"ר אחא בר יעקב שבטי ישורון כתיב שם ע"כ. וראיתי בירושלמי דכתב שבטי ישראל. אכן הרמב"ם בפירושו וכן בחיבורו פ"ט דין ז' מהל' כלי המקדש כתב שבטי יה ותמה עליו הכ"מ דלא כתב שבטי ישראל כדעת הירושלמי או שבטי ישורון כדעת הגמרא דידן וי"ל כיון דבחד גמרא כתיב הכי ובאידך גמ' כתיב הכי משמע דישראל וישורון לאו דוקא דלא אתי למימר אלא דכתיב טי"ת וכיון שכן עדיף למימר דהוה כתיב שבטי יה וכו' ע"ש. וז"ל המהרש"א בח"א ד"ה הא לא כתיב צדי' כו' ובירושל' פריך והא לית חי"ת בשבטים ולא ק' בשבטים ומשני דכ' אברהם יצחק ויעקב והא לית

טי"ת בשבטים ומשני דכתב שבטי ישראל והתימא מתלמודנו דנקט שבטי ישורון ולא נקט שבטי ישראל דכמה קראי כתיבי כן ויש ליישב לפי תלמוד שלנו דשם ישראל היינו שם יעקב אבל ישורון הוא שם המקום ב"ה כדפירש"י בחומש ומצטרף שמו ית' ב"ה עם האבות והשבטים ולפ"ז היו בחושן ע"ב אותיות נגד שם של ע"ב כמ"ש המקובלים ובנימין היה מלא כמ"ש במס' סוטה לגבי אפוד ודו"ק עכ"ל. הנה במ"ש המהרש"א ולא נקט שבטי ישראל דכמה קראי כתיבי כן. רצונו שלא תקשה נמי דלא נקט שבטי יה ולזה סיים לומר דדוקא משבטי ישראל איכא למידק דלא נקט דכמה קראי כתיבי כן אבל משבטי יה ליכא למידק דלאו כמה קראי כתיבי כן אלא אחת היא בתהלים קכ"ב לזה רמז הגאון מהרש"א בלשונו. ברם מה שהעיד המהרש"א בשם פירש"י בחומש דמלת ישורון הוא שמו של המקום ב"ה וכו' ומצטרף שמו וכו' לא זכיתי להמצא אי' איפוא שכתב רש"י זה הפירוש אדרבה בפ' האזינו ל"ב ט"ו על וישמן ישורון ויבעט ת"א ועתר ישראל ובעט ועוד שם בפ' וזאת הברכה ל"ג ה' ויהי בישורון מלך ת"א והוה בישראל מלכא וכ"כ רש"י ויהי הקב"ה בישורון מלך תמיד עול מלכות עליהם. עוד שם ל"ג כו' אין כאל ישורון ת"א לית אלקא אלא אלקא דישראל וכן פירש"י דע לך ישראל שאין כאל בכל אלקי העמים ולא כצורינו צורם. וכבר כתבתי בגליון פי' המחזור בסדר התפלה אבל אנחנו עמך בני בריתך וגו' קראת את שמו ישראל וישורון הטעם שנקרא ישורון כתב הרמב"ן בפי' החומש דברים ב' פ' י"ב בזה"ל השמות ישמרו הטעם ויחליפו המלות כמו זרח וצחר וכן יעשו לשבח כמו יעקב שהוא לשון מרמה או לשון עקלקלות ויקרא אותן ישרון מן תם וישר ע"כ. עוד כתב הרמב"ן בתחלת פרשת עקב ולכן יקרא יעקב ישורון כי הפך העקוב למישור וכו' ע"ש. ובכן דברי מהרש"א צדיק ותמים. ממני לפי שעה נעלמים. והצעת צדיק אשר הציע בשם המקובלים עושים רושם לכוין דעת הש"ס דילן דלא נקט שבטי יה דכתיב עכ"פ בתהלים קכ"ב ונקטו שבטי ישרון דלא כתיב בתנ"ך שום פעם אכן מהאי טעמא נקט הש"ס שבטי ישורון משום שהיה מקובל להם ע"ב אותיות בחשן והא דלא נקט שבטי ישראל דכתיב חמשה פעמים בתורה ומספר האותיות שלהן משלימין ג"כ המספר ע"ב אותיות נכון לומר משום דכתיב יעקב לכך סמיך ליה ישורון כי הפך העקוב למישור כמ"ש בשם הרמב"ן. ובזה הכל מובן:

פרק ח

משנה א

תוי"ט ד"ה **אסור** באכילה וכו' ובתוס' כתבו דרוב ספרים גרסי' ובעשור אך בעשור שבת שבתון ושבת שבתון והיתה לכם וטעמא דמקרא דובעשור מני' נפקא לן וכו' והיינו ההוא קרא דובעשור וכו' ע"ש כצ"ל כמו שהעתקתי. ובדפוס נפלו איזה טעיות אבל צ"ע דהיא גופה קשיא דלמה לא יליף לעיל פירושו דעינוי מדכתיב בפרשת אחרי תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו מה מלאכה שב ואל תעשה וכו' ואי משום דבפ' פנחס כתיב ועניתם את נפשותיכם כל מלאכה לא תעשו לא איתברר מאי אולמא קרא דפנחס יותר מקרא דפרשת אחרי והאמת יש לו רגלים דבגמ' דלעיל ע"ד ע"א דריש לה מקרא דפ' אחרי שהוא מוקדם והכי איתא לעיל ת"ר תענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה וכו' ת"ל וכל מלאכה לא תעשו וכו' מה מלאכה שב ואל תעשה וכו' הרי להדיא דדריש מן תענו וגו' והיינו קרא דכתיב בפ' אחרי [וסייעתא לזה קצת ג"כ דהרב בעל תולדות אהרן ציין לזה אקרא דפ' אחרי]:

משנה ו

הר"ב ד"ה **בולמס וכו' וכשמראיתו חוזרת בידוע שנתרפא כו' ע"ש**. בגמ' פ"ג ע"א תנו רבנן מנין היו יודעין שהאירו עיניו משיבחין בין טוב לרע אמר אביי ובטעמא [משיודע להבחין בין טעם תבשיל יפה לטעם תבשיל רע. רש"י] ובביאורי על תוספתא דאיתא שם להך בריייתא כתבתי בס"ד מלת היו אין לו מובן. ושמחתי שמצאתי בהרא"ש שהעתיק בריייתא זו מנין יודעין שהאירו וכו' ובכן מהראוי לתקן גם בגמ' ובתוספתא ובזה אודיע כי לא מצאתי נזכר תו' זו שהביא הש"ס ואביי מפרש לה ובטעמא. לא בהרי"ף ולא בהרמב"ם וסמ"ג והטור וב"י ובש"ע וכל הגדולים לא העתיקו אלא המשנה כצורתה גם כל האחרונים הב"ח וט"ז ומג"א ואלי' רבה הסתירו כולם ולא גילו סוד נאה מנין היו יודעין שהאירו עיניו משיבחין בטעמא כדאמר אביי ואין חולק עליו והוי בכלל מסוכן ומאכילין אותו עד שיבחין בין תבשיל יפה וא"כ יש בהודעה זאת צורכי רבים וצורך גדול ובפרט אם רצונו לפרש דהפי' בברייתא מנין היו יודעין וכו' כגון בסומא וכיוצא פשיטא דהוי להו לגדולי הפוסקים לכתבו ומי יתן אבחין טעמו של זה דבר השמיטה מכל הגדולים זולתי אחד מהן הוא הרא"ש שהזכיר את זה ולמה עשו ככה. ולמנוע מתלמידיהן דבר הלכה: